

PROF.DR.HFZ.
HAJREDIN HOXHA

MANIFESTIMET E MESATARES NË AJETET KUR'ANORE DHE HADITHET PEJGAMBERIKE

Ndikimi i tyre në realizimin e
integritetit dhe unitetit të umetit

Prof.Dr.Hfz. Hajredin HOXHA

**MANIFESTIMET E MESATARES NË AJETET
KUR'ANORE DHE HADITHET PEJGAMBERIKE SI DHE
NDIKIMI I TYRE NË REALIZIMIN E INTEGRIMIT DHE
UNITETIT TË UMMETIT**

Përktheu:
Sedat ISLAMI

Dr. Hajredin HOXHA

**MANIFESTIMET E MESATARES NË
AJETET KUR'ANORE DHE HADITHET
PEJGAMBERIKE SI DHE NDIKIMI I TYRE NË
REALIZIMIN E INTEGRIMIT DHE UNITETIT TË
UMMETIT**

Të gjitha të drejtat janë të rezervuara.

Ky libër mund të kopjohet pjesërisht për përdorim personal dhe jofitimprurës.

Kjo rekomandohet për qëllime promovuese të librit apo edhe për afirmimin e kulturës së leximit në përgjithësi. Por, nuk lejohet riprodhimi, transmetimi apo kopjimi i këtij libri në tërësi pa lejen paraprake me shkrim të autorit.

PËRKTHEU NGA ARABISHTJA:

Sedat ISLAMI

Recensent: Ajni Sinani

Redaktore gjuhësore: Mimoza Sinani

Titulli në origjinal:

Dr. Hajruddin Huxheh, *Medhahir el vesatijeh fi-l-ajati-l-Kur'anijeh ve-s-Sunneti-n-Nebevijeh ve etheruha fi tahkiki tekamuli vahdeti-l-Ummeh*, konferenca ndërkombëtare rreth “*Es-Sunnetu masdaru-l-ma'rifeti ve esasu-l-vahdeti*” (Sunneti si burim njohurie dhe bazë bashkimi), organizuar nga Fakulteti i Studimeve Kur'anore dhe Pejgamberike (Kul-lijetu-d-dirasat el-kur'anijeh ve-l-hadithijeh), Universiteti Malajzian i Shkencave Islame në Malajzi, 28-29 korrik 2010.

Dr. Hajredin HOXHA

**MANIFESTIMET E MESATARES NË
AJETET KUR'ANORE DHE HADITHE
PEJGAMBERIKE SI DHE NDIKIMI I TYRE NË
REALIZIMIN E INTEGRIMIT DHE UNITETIT TË
UMMETIT**

Abstrakt

Tekstet kur'anore dhe ato peygamberike kanë shtjelluar në forma dhe mënyra të ndryshme çështjen e mbajtjes dhe praktikimit të parimit të 'mesatares' dhe manifestimeve të saj në Kur'an dhe Sunnet. Ummeti pohon njëzëri obligimin e mbajtjes së mesatares në çështjet fetare. Një grup njerëzish, me bindjen se janë duke vepruar drejt, lajthitën dhe humbën për shkak të devijimit nga mesatarja dhe të mbajturit pas saj.

Islami ynë është fe e paqes dhe sigurisë, është fe e jetës, fe e zhvillimit dhe kulturës. Kjo fe ka ardhur për të mirën e njerëzve në këtë botë dhe në botën tjetër, dhe assesi nuk është fe e vdekjes, mbytjes, shkatërrimit, frikësimit e shqetësimit. Ky është sekreti i Islamit në luftën e tij kundër radikalizmit dhe ekstremizmit me mjete dhe metodologji të ndryshme. Bazuar në këtë të vërtetë historike, Islami ynë na fton që t'i kthehemi mesatares, maturisë, t'i kthehemi bazave qenësore për ne, Kur'anit dhe Sunnetit, në mënyrë që ilaçin shërues ta marrim pikërisht aty, e kështu të realizojmë unitetin ideor, shoqëror dhe fetar të ummetit.

Dijetarët kompetentë të këtij ummeti, në të kaluarën dhe tanishmen, kanë konstatuar njëzëri se objektivat e legjislacionit të fesë sonë janë vënë për të ruajtur jetën njerëzore dhe gjërat nga të cilat varet ajo. Këto objektiva janë: ruajtja e fesë, qenies (trupit), mendjes, nderit dhe pasurisë, dhe si të tilla janë të shenjta, prandaj askush nuk ka të drejtë të cenojë shenjtërinë e tyre. Në fjalorin e dijetarëve të mëdhenj këto pesë objektiva njihen si “pesë gjërat e domosdoshme (*ed darurat el hams apo el kul-lijjat el hams.*)”

Ky prezantim në këtë seminar ndërkombëtar mëton të gjejë përgjigjen për pyetjet në vijim:

- Cilat janë imazhet e mesatares dhe maturisë sipas Kur'anit dhe Sunnetit?
- Cilat janë pasojat e mundshme për individin dhe shoqërinë në rast të refuzimit të parimit të mesatares, moderimit dhe maturisë?

Hyrje

Falënderimet i takojnë Allahut të Madhëruar që na udhëzoi në Islam! Përshëndetjet qofshin mbi zotërinë dhe shëmbëlltyrën tonë, Muhammedin, paqja dhe mëshira e Allahut të Madhëruar qofshin mbi të, familjen, shokët dhe të gjithë pasuesit e tij!

1. Fillimisht, do të doja të përkujtoj disa të vërteta dhe rregulla fundamentale fetare, të cilat janë të një rëndësie shumë të veçantë, si: “Nuk ka dëm reciprok (*La darere ve la dirar*)”; “E keqja largohet sipas mundësisë (*Ed darer juzalu bi kadri-l-imkan*)”; “E keqja nuk largohet me një të keqe identike apo më të madhe se ajo (*ed darer la juzalu bi darerin mithlehu ev ekbere minhu*)”; “E keqja e vogël përballohet për të larguar të keqen të madhe (*juhtemel ed darer el edna li defi ed-dareri-l-a’la*)” etj¹.

Bazuar në këto rregulla që përmendëm, çdo e keqe, lëndore apo kuptimore qoftë, si: terrorizmi dhe radikalizmi bashkëkohor, frikësimi dhe shqetësimi i njerëzve të pafajshëm, nga pikëpamja islame konsiderohen vepra të urreyera dhe refuzuara, të ndaluara me të gjitha format dhe llojet e tyre, dhe pikërisht nga këtu, Islami na fton që qëndrimin tonë karshi kësaj sfide ideore dhe besimore të shtrembëruar, prej së cilës vërtet ka vuajtur dhe vazhdon të vuajë njerëzimi dhe bota përreth, ta ndërtojme duke u bazuar në metodologjinë kur’anore.

Duke u kthyer tek udhëzimi kur’anor, ne, me lejen e Allahut, do të arrijmë tek rrënjët e kësaj problematike shoqërore dhe fetare, do të njihemi me ligjet kozmologjike të Allahut të Madhëruar dhe mënyrën e ndërrimit (ndryshimit) të gjendjeve, dhe kësaj Kur’ani do të jetë për ne derë e daljes nga problemet, do të jetë zgjidhje për shpëtim nga këto kriza ideologjike dhe shoqërore, sikurse që do të jetë ilaç për këtë sëmundje të rrezikshme, e cila ka goditur shoqërinë bashkëkohore. “Kjo, ngase, si e dimë, tërë gjithësia dhe çfarë ka në të, janë të krijuara prej Allahut të Madhëruar me një sistem, shkak dhe qëllim të caktuar, dhe çdo dukuri në të i nënshtrohet një morie rregullash dhe ligjesh hyjnore, të cilat kontrollojnë ekzistencën dhe mbarëvajtjen e saj; asnjë dukuri nuk mund të dalë jashtë kontrollit. Çdo gjë lëviz dhe qarkullon sipas një balancimi dhe rregullimi.

Edhe dukuritë shoqërore, që janë pjesë e dukurive kozmologjike, në shfaqjen dhe ndryshueshmërinë e tyre iu nënshtrohen shkaqeve dhe ligjeve shoqërore të njohura, të cilat janë në kuadër të ligjeve hyjnore kozmologjike.

Fenomeni i ndryshimit (reformimit) në jetën e muslimanëve ka qenë vërtet një dukuri dhe proces i madh në histori, pas së cilit doemos se qëndrojnë shkaqe të rëndësishme dhe të ndryshme, ndërsa ne, në varësi të thellimit në studimin e tyre

¹ Hafidh, Usame Ibrahim & Muhammed, Asim Abdu-l-Mexhid, *Mubaderetu vakfi-l-unfi – ru’jetun vakijjetun ve nadhretun sher’ijjetun*, recensuar nga një grup ekspertësh, 2004. Rijad: Mektebetu-l-Übejkan, f. 29-31.

dhe përcaktimin e pikave të ndikimit të tyre, mund të vëmë duart në rrënjët e krizës kulturore dhe civilizuese në periudhën bashkëkohore... ”²

Këtë të vërtetë fetare e kanë promovuar Kur’ani dhe Sunneti me shprehje dhe forma të ndryshme, ndërsa ummeti, përgjatë gjithë historisë, ka dëshmuar njëzëri obligimin për mbajtjen e këtij parimi në të gjitha çështjet e fesë. Fatkeqësisht, disa kanë devijuar dhe kanë lajthitur nga ky parim, kështu që në fund kanë përjetuar dëshpërim, ani pse ata vazhdimisht kanë menduar se janë duke bërë mirë dhe duke vepruar drejt.

2. Islami është fe e paqes dhe sigurisë, është fe e jetës, e ndërtimit dhe kulturës. Misioni i tij është krijimi i një ambienti të qetë dhe të mirë për njerëzit. Vdekja, mbytja, shkatërrimi dhe shqetësimi nuk janë pjesë të tij. Këtu mbase qëndron dhe sekreti i luftës së pakompromis të Islamit kundër këtyre dukurive shkatërruese, pra ekstremizmit dhe radikalizmit në ide, drejtime dhe besim. Kësisoj, Islami na fton tek mesatarja, ekuilibrimi dhe matura, sikurse që na fton që t’i referohemi bazës apo qendrës³, Kur’anit dhe Sunnetit, në mënyrë që prej tyre të marrim udhëzimet dhe rekomandimet e duhura për trajtimin adekuat dhe të suksesshëm të kësaj dukurie dhe për ndjekjen e rrugës, e cila të shpie drejt kënaqësisë së Allahut në këtë botë dhe në botën tjetër.

3. Dijetarët kompetentë të ummetit, si në të kaluarën ashtu edhe tani, konstatojnë njëzëri se qëllimet dhe objektivat e fesë sonë të pastër janë vënë për të realizuar gjërat madhore që kanë të bëjnë me njerëzimin dhe jetën e tij. Këto të mira (interesa), ruajtjen e të cilave e ka marrë përsipër feja jonë, janë të shenjta dhe në asnjë mënyrë nuk lejohet që ato t’i ekspozohen së keqes. Këto interesa konsistojnë në: ruajtjen e fesë, qenies, mendjes, nderit dhe pasurisë. Këto pesë interesa njihen nga dijetarët si *el-kul-lijjat el hams* (pesë gjërat e mëdha) apo *ed darurijeh* (të domosdoshmet.)

Kështu, dukuria e terrorizmit, vrasjes, shqetësimit, dëmtimit dhe shkatërrimit të pronave dhe shkeljes së nderit bie ndesh me këto mësimë hyjnore dhe ideale (objektiva) të larta njerëzore.

² Abdu-l-Hamid, Muhsin, *Ezmetu-l-muthekkafine tuxhahe-l-Islam fi-l asri-l-hadith*. 1984. Kajro: Daru-s-sahveh. F. 8.

³ Fettah, Urfan Abdu-l-Hamid, *Muhadarat an kadaja esasijeh fi edjani-l-alem*, (Lectures on Major Themes in World Religions), botuar nga Universiteti Islam Ndërkombëtar në Malajzi, Kuala Lumpur, 2000.

Ky punim i përgatitur enkas për këtë konferencë shkencore të bekuar në ‘*të mirën*’ (Tajjiben⁴) e ‘*të mirës*’ (Medinën e Resulullahit, alejhis selam) përpiqet të ofrojë përgjigje për pyetjet në vijim:

1. Ç’pozitë ka mesatarja dhe maturaia në Kur’an dhe Sunnet?
2. Me ç’pasoja mund të përballet individi dhe shoqëria në rast të anashkalimit eventual të parimit të mesatares dhe maturisë?

E lusim Allahun e Madhëruar për sukses dhe sinqeritet në punë! Vërtet, Ai – i madhëruar qoftë – është Mbështetësi dhe Përkrahësi më i mirë!

⁴ Universiteti Tajjibe, ku Dr. Hajredin Hoxha ka ligjëruar për vite të tëra.

MESATARJA, BARASPESHIMI DHE MATORIA

Zgjidhja dhe opsioni, të cilin do t'ia ofrojmë (propozojmë) të rinjve dhe shoqatave tona shkencore, përmbledhet në përvetësimin e parimit të mesatares dhe maturisë në besimin, adhurimin, sjelljet, mendimet dhe të gjitha çështjet që kanë të bëjnë me ne, në njërin anë dhe largimin nga radikalizmi, ekstremizmi dhe ashpërsia me të gjitha format dhe llojet e tyre, në anën tjetër.

E për vlerën dhe rëndësinë e këtij opsioni apo kësaj alternative të ofruar për jetën dhe besimin tonë, dhe për atë se feja jonë është në mes të dy ekstremeve, flet më së miri Shejhu-l-Islam Ibni Tejmije, Allahu e mëshiroftë, në *El Vesijetu-l-Kubra*, i cili në fakt sjell para nesh ajkën e kësaj të vërtete të madhe, rezymeja e së cilës – si parafrazim - do të shprehej kështu: “...dhe kjo palë e shpëtuar është Ehlul Sunneti, që ndjek mesataren ndërmjet sekteve dhe feve; muslimanët janë mesatarë në çështjen me të dërguarit e Allahut, ngase nuk i tejkalojnë kufijtë në lëvdata siç bënë të krishterët, të cilët Isanë (alejhis selam), priftërinjtë dhe murgjit i morën për zota, ndërsa ishin urdhëruar ta adhuronin vetëm një Zot. Po kështu nuk ndoqën as ekstremizmin tjetër të çifutëve, të cilët, nga mosrespektimi ndaj të dërguarve, disa i vranë e të tjerët i përgënjeshtruan. Muslimanët ndoqën mesataren përkitazi me Isanë (alejhis selam) ngase nuk e quajtën zot, as bir të Zotit dhe as trini, por as nuk e mohuan; ata thanë se Isai, alejhis selam është rob dhe i dërguar i Allahut, fjalë e Tij e hedhur në Merjemen e virgjër dhe shpirt prej Tij...

Muslimanët po kështu janë mesatarë edhe në ligjet e fesë së Zotit, kështu që ata nuk e kanë mohuar mundësinë që Allahu të anulojë ato ligje të fesë që Ai do dhe të lërë apo vërtetojë ato që do, ashtu siç bënë çifutët. Po kështu, ata nuk ia dhanë të drejtën askujt prej dijetarëve dhe fetarëve të tyre të mëdhenj që të bëjnë ndryshime në ligjet e Allahut, ashtu siç vepruan të krishterët.

Muslimanët shfaqen mesatarë edhe në lidhje me cilësitë dhe atributet e Allahut. Nëse çifutët ia përshkruan Zotit atributet e dobëta të krijesave, e përshkruan me mangësi dhe të meta, se kinse Ai është i varfër ndërsa çifutët janë të pasur, se kinse Zoti është dorështrënguar dhe se Ai është lodhur nga krijimi, kështu që e mori pushim ditën e shtunë, atëherë të krishterët iu dhanë krijesave veçori që janë ekskluzive vetëm për Krijuesin. Ata thanë se krijesa (Jezusi) krijon, furnizon, fal, mëshiron, e pranon pendimin, shpërblen dhe ndëshkon.... Ndërsa muslimanët e besuan Allahun ashtu siç shpalli Ai, se nuk ka adash (emnak), të ngjashëm, të njëjtë, askush nuk është sikurse Ai, Ai është Zoti dhe Krijuesi i qiejve dhe tokës, ndërsa të gjithë të tjerët janë krijesa të Tij dhe rrjedhimisht kanë nevojë për Të...

Ehlu-s-Sunneti nuk janë mesatarë vetëm në raport me fetë e tjera, por edhe me fraksionet brendapërbrenda Islamit. Përkitazi me emrat dhe cilësitë e Allahut ata janë ndërmjet Ehlu Ta'tilit, që e zhveshin Zotin nga cilësitë e Tij dhe përshkrimet që Ai ia bëri Vetes dhe e ngjasojnë me diç inekzistente apo të vdekur, dhe ndërmjet Ehlu Temthilit që sjellin shembuj dhe e ngjasojnë Allahun me krijesat. Ehlu-s-Sunneti besojnë në atë që Allahu e përshkroi Vetën apo në atë që i Dërguari i Tij e përshkroi Atë, pa shtrembërime, zhvleftësime, ngjasime a shëmbëllime...

Po kështu, ata janë mesatarë edhe në çështjet e krijimit dhe urdhërimit ndërmjet atyre që e përgënjeshtrojnë fuqinë dhe forcën e Allahut dhe ndërmjet atyre që e zhveshin robin nga vullneti, fuqia dhe vepra, me çka i zhvleftësojnë urdhëresat, ndalesat, shpërblimin dhe ndëshkimin e Allahut, duke marrë trajtën e idhujtarëve, të cilët thanë se po të kishte dashur Allahu ne nuk do të bënim shirk (idhujtari)...

Edhe në çështjet e premtimit dhe kërcënimit (el va'du ve-l-veidu) ata janë mesatarë ndërmjet veidijëve (kërcënuesve), që mëkatarët e mëdhenj prej muslimanëve i përshkruajnë si mosbesimtarë dhe rrjedhimisht pozitën e tyre si të përhershme në zjarr, duke mohuar kështu edhe ndërmjetësimin e Muhammedit (alejhis selam) dhe murxhive, të cilët ndajnë një mendim ekstremist të kundërt, duke e krahasuar besimin e mëkatarëve me atë të pejgamberëve, për çka veprat e mira nuk i shohin si pjesë të fesë dhe besimit. Këta e përgënjeshtrojnë kërcënimin dhe ndëshkimin. Ehlu-s-Sunneti besojnë se mëkatarët e kanë bazën e besimit, por asnjëherë nuk janë të një niveli me besimtarët e sinqertë, e lëre më me pejgamberët. Ata nuk e kanë atë pjesë të besimit që ua mundëson hyrjen në xhenet, por, në anën tjetër, nuk do të jenë përherë në zjarr...

Ehlu-s-Sunneti janë mesatarë edhe në vlerësimin e shokëve të Pejgamberit (alejhis selam). Ata nuk shfaqin fanatizëm për Aliun dhe nuk e vlerësojnë atë ndaj Ebu Bekrit dhe Omerit, por nuk pajtohen as me ata që i cilësojnë si heretikë dhe të dalë nga feja, jo vetëm Aliun por edhe Othmanin...

Ehlu-s-Sunneti janë mesatarë në të gjitha çështjet e fesë, ngase ata i përmbahen rreptë Librit të Allahut, Kur'anit dhe Sunnetit të të Dërguarit të Allahut, si dhe nuk i ndahen traditës së të parëve nga muhaxhirët dhe ensarët (mekasit dhe medinasit)."⁵

Pikërisht kjo mesatare do të jetë në fokusin tonë në këtë punim.

⁵ Ibni Tejmije, *Mexhmuu-l-fetava*, kap: *El-Vesijjetu-l-kubra*, pj.32, f. 363. Shih edhe: *Hurmetu=l-guluvvi fi-d-din ve tekfiri-l-muslimine*, f. 73-83.

Kjo veçori islame ka një ndikim jashtëzakonisht të madh dhe të padiskutueshëm kur bëhet fjalë për ruajtjen e rinisë islame nga devijimi dhe konfuzioni ndërmjet lëvizjeve të humbura dhe lajthitura në këtë kohë⁶. Qasjet materialiste kanë shfaqur përkushtim dhe interesim vetëm për aspektin material të jetës duke anashkaluar tërësisht aspektin shpirtëror, apo i janë përkushtuar individit ndërsa e kanë neglizhuar kolektivin.

Baraspeshimi, mesatarja dhe matura në qasje dhe ide, baraspeshimi ndërmjet të drejtave dhe obligimeve, baraspeshimi ndërmjet kërkesave të shpirtit dhe trupit, nuk është diçka e lehtë, ngase njeriu, nga vetë natyra e tij, është i prirë që të veprojë gjithnjë diçka në llogari (dëm) të diçkaje tjetër, gjë kjo që ka si pasojë kaosin dhe shkatërrimin, si për individin po ashtu dhe për shoqërinë. Muslimanit nuk i lejohet kurrë që të anojë ndaj ndonjë aspekti në dëm të aspektit tjetër.

Islami, si një fe e natyrshmërisë, ka ardhur për ta ruajtur këtë balancim në të gjitha poret e jetës, në adhurim dhe në çdo gjë tjetër. Edhe pse jemi urdhëruar të adhurojmë Allahun, prapë feja na porosit të gjejmë vend dhe kohë edhe për familjet, fëmijët dhe veten tonë. Puna për ahiret dhe përgatitja për të nuk nënkuptojnë se duhet ta braktisim totalisht botën në të cilën jetojmë. Ne na janë ndaluar ushqimet e dëmshme por jo edhe ato të mirat e të dobishme. Po kështu, e kemi të ndaluar edhe shmangien nga martesat me pretekstin e adhurimit. Dhe të gjitha këto sipas një metodologjie dhe programi edukativ të përsosur⁷.

Le të meditojmë dhe t'i analizojmë pak ajetet kur'anore, në të cilat Allahu i Madhëruar i qorton 'ithtarët e Librit' dhe i ndalon ata nga ekstremizmi.

“O ithtarët e librit, mos e teproni në fenë tuaj dhe mos thoni tjetër gjë për All-llahun, përveç asaj që është e vërtetë. Mesihu, Isa, bir i Merjemes, ishte vetëm i dërguar i All-llahut. Ishte fjalë e Tij (bëhu) që ia drejtoi Merjemes dhe ishte frymë (shpirt) nga Ai. Besojeni pra All-llahun dhe të dërguarin e Tij e mos thoni: "Tre" (trini). Pushoni (së thëni), se është më mirë për ju. All-llahu është vetëm një All-llah; larg qoftë asaj që Ai të ketë fëmijë. Ç'ka në qiej dhe ç'ka në tokë është vetëm e Tij. Mjafton që All-llahu është planifikues i pavarur.”
(Kur'ani: en-Nisa, 171.)

⁶ Për më shumë rreth rrezikut të qasjeve dhe ideve të devijuara për rininë shih: Gafli, Fehd b. Abdu-l-Aziz, *Hivarun meal irhab*, f. 115-123.

⁷ Shih edhe punimin e Dr. Muhammed Seid Ramadan el-Buti, *Nahve menhexhin terbevijjin ferid*, 1988. Damask: Daru-l-fikr.

Ndërsa nëse lexojmë shkrimet e 'shenjta' të çifutëve, në të pesë librat aktualë të Teuratit⁸ (Dhiatës së Vjetër), nuk do të mund të gjejmë gjurmë të shpirtërores dhe as vend ku përmendet ahireti, madje edhe premtimi dhe kërcënimi (shpërblimi dhe ndëshkimi) janë të lidhura kryesisht me këtë botë.

Ndryshe nga Teurati, në Ungjill hasim në një ftesë të fuqishme për të braktisur të gjitha vlerat e kësaj bote. Njeriu duhet të arratiset nga kjo botë, pasi shpëtimi është vetëm në botën tjetër. Thuajse njeriut nuk i ka mbetur vend dhe hise në dunja. Të mirat e saj nuk janë për të, trupi nuk ka të drejta, ndërtimi i botës nuk është punë e tij. Në Ungjill, Mesihu citohet t'i ketë thënë një të riu: "Nëse dëshiron të jesh i kompletuar (përsosur), atëherë shko dhe shite tërë atë që posedon, e pastaj eja dhe më paso mua!" Ndërsa, një ditë, nxënësve të tij iu pati thënë: "Mos kërkoni ushqim dhe pije dhe mos u interesoni fare për to, ngase vetëm ata që nuk janë besimtarë interesohen për to!"⁹

Ndërsa ata që, në emër të fesë, ndërmarrin sulme terroriste ndaj muslimanëve apo jomuslimanëve, janë njerëz që vuajnë nga probleme dhe që kanë defekte në besimin dhe sistemin e tyre nervor. Ata janë njerëz që përjetojnë kriza mentale dhe probleme kulturore. Kjo, për shkak se ata i janë shmangur rrugës së qëlluar, e kanë injoruar rrugën e drejtë, të cilën Kur'ani e përmend në shumë vende. Ajo rrugë në fakt është rruga e mesatares, maturisë, drejtpeshimit dhe të qëlluarës.

Në Kur'an e gjejmë shumë qartë aludimin për këtë botëkuptim të cilin po synojmë, pra çështjen e mesatares. Por cili është qëllimi i saj? Cilat janë dimensionet e domethënies dhe kuptimeve të kësaj shprehje? Le të shohim disa ajete kur'anore dhe komente përkatëse, për të zbuluar sa madhështor është Kur'ani dhe sa i suksesshëm është ai në aspektin të cilin po e diskutojmë.

"A doni ta pyetni Të dërguarin tuaj sikurse u pyet më parë Musai. Ai që e ndërron besimin me mosbesim, ai tanimë e ka humbur rrugën e drejtë." (Kur'ani: el-Bekare, 108.)

"Në të vërtetë All-llahu pat marrë zotimin e beni israilëve. Dhe prej tyre dërguam (caktuam) dymbëdhjetë prijës. All-llahu tha: "Unë jam (mbrojtës) me ju!" Në qoftë se falni namazin, e jepni zeqatin, u besoni të dërguarve të Mi dhe u ndihmoni atyre, huazoni për hir të All-llahut hua të mirë, Ai patjetër do t'ua shlyejë mëkatet tuaja dhe do t'ju shtie në xhennete nën të cilët rrjedhin lumenj. E kush kundërshton pas këtij (zotimi) prej jush, ai e ka humbur rrugën e drejtë." (Kur'ani: el- Maide, 12.)

⁸ Për më shumë shih: Fetah, Irfan Abdu-l-Hamid, *El jehudijjetu – arduun tarihijjun – ve-l-harekat el haditheh fi-l-jehudijjeh*, 2002, Amman: Daru Ammar. F. 135-168.

⁹ Ibid. Shih edhe: *Bazat e bibles për myslimanet*, Surrey CR2 OZA-ENGLAND-2004.

“Thuaj: "A t'ju lajmëroj për një të keqe (të zezë) më të dëmshme (nga ajo e metë që na e shihni) si dënim nga All-llahu? (Ajo është) Mallkimi i atij që e mallkoi All-llahu dhe hidhërimi ndaj tij, që disa prej tyre i shndërroi në majmunë e në derra, e i bëri adhurues të djallit. Të tillët janë në pozitë më të keqe dhe më të humburit prej rrugës së drejtë.”

(Kur'ani: el- Maide, 60.)

“Thuaju: "O ithtarë të librit, mos e teproni në fenë tuaj jashtë të vërtetës dhe mos shkoni pas epsheve të një populli të mëparshëm që ka humbur, që ka shkaktuar humbjen e shumë të tjerëve dhe që u largua në tërësi prej rrugës së drejtë".” (Kur'ani: el- Maide, 77.)

“O ju që besuat, nëse keni dalë (prej vendlindjes) për hir të luftës për rrugën Time, duke kërkuar kënaqësinë Time ndaj jush, mos e zini mik armikun Tim dhe armikun tuaj, duke shprehur ndaj tyre dashuri, kur dihet se ata mohuan të vërtetën që u erdhi juve. Ata e dëbojnë të dërguarin dhe ju, sepse i besoni All-llahut, Zotit tuaj, e ju fshehurazi u ofroni miqësi, po Unë më së miri e di atë që e keni fshehur dhe atë që e keni publikuar. Ai që punon ashtu nga pala juaj, ai e ka humbur rrugën e drejtë.” (Kur'ani: el- Maide, 12.)

Ibni Kethiri, në komentin e pjesës së ajetit **“ai tanimë e ka humbur rrugën e drejtë”** (Kur'ani: el-Bekare, 108), ka thënë: ai e ka humbur rrugën më të mirë, më të drejtë, më të qëlluar. Ndërsa në komentin e pjesës së ajetit **“dhe që u largua në tërësi prej rrugës së drejtë”** (Kur'ani: el- Maide, 77) ka thënë: kanë devijuar nga rruga e drejtë dhe matura për në rrugën e lajthitjes dhe humbjes¹⁰.

Në Tefsiru-l-Xhelalejni, pjesa e ajetit **“ai tanimë e ka humbur rrugën e drejtë”** (Kur'ani: el-Bekare, 108) është komentuar: ‘e ka gabuar rrugën e së vërtetës’. Në fakt, “e drejtë” (ar. Es-seva) nënkupton mesin (el vesat)...¹¹

Imam Kurtubiu ajetin në fjalë e komenton me ‘gabim dhe shmangie nga rruga e Muhammedit (alejhisselam)’.¹² Ngjashëm e komenton edhe Imam Taberiu, i cili thotë: ‘e ka gabuar rrugën e qartë dhe ka devijuar nga metoda e rrugës së drejtë... rruga e drejtë është poenta, caku, destinacioni i së vërtetës...’.¹³

Nga ajo që pamë mund të konstatojmë se Kur'ani dhe ajetet e tij aludojnë në shërimin më efektiv të mundshëm, shërim të cilin në fakt e kemi harruar... Kjo

¹⁰ Ibid, f. 213.

¹¹ Mahal-liu dhe Sujuti, *Tefsiru-l-Xhelalejni*, Kajro: Daru-l-hadith. Pj.1, f.23, 510.

¹² Kurtubiu, *El xhamiu li ahkami-l-Kur'an*, 1372. Kajro: Daru-sh-Sha'b. Pj. 6, f. 114, 252.

¹³ Taberiu, *Xhamiu-l-bejan fi te'vili aji-l-Kur'an*, 1405. Bejrut: Daru-l-fikr. Pj.6, f. 316 & pj.14, f. 84.

është mesatarja, matura dhe ekuilibri, ilaçe këto për shërimin e dukurisë së ekstremizmit dhe radikalizmit fetar. Por, a thua vallë kemi përfituar nga Kur'ani ynë dhe i jemi kthyer atij për t'i zgjidhur problemet tona?!

Kur'ani na fton që t'i përmbahemi parimit të mesatares, ngase Allahu na ka bërë ummetin më të mirë të dalë ndonjëherë në sipërfaqen e dheut; urdhërojmë për të mirë, ndalojmë nga e keqja dhe besojmë tek Allahu, gjëra këto që na bëjnë të aftë për të dëshmuar për të gjitha ummetet paraprake në Ditën e Kiametit. Kjo gradë dhe ky privilegj janë të fshehura pikërisht tek mesatarja, ekuilibrimi, matura dhe drejtpeshimi fetar i ummetit. Ummeti islam është ummet i drejtësisë, mirësisë dhe paqes. Këto janë gjërat me të cilat edhe u dërgua (shpall) kjo fe:

“Dhe ashtu (siç ju udhëzua në fenë islame) Ne u bëmë juve një popull të drejtë (një mes të zgjedhur) për të qenë ju dëshmitarë (në ditën e gjykimit) ndaj njerëzve, dhe për të qenë i dërguari dëshmitar ndaj jush...” (Kur'ani: el-Bekare, 143.)

Kur'ani ynë na fton të jemi mesatarë dhe të matur madje edhe në shpenzime, dhe këtë për t'iu shmangur luksit dhe ekstravagancës. Le te meditojmë pak për këto fjalë të bukura hyjnore:

“Edhe ata që kur shpenzojnë nuk e teprojnë e as nuk janë dorështrënguar, por mbajnë mesataren e janë të matur.” (Kur'ani: el-Furkan, 67.)

“Dhe mos e bën dorën tënde të lidhur për qafe (mos u bë koprrac), e as mos e shtrij në tërësi, e të mbetesh i qortuar dhe duarthatë (nga shpenzimi i tepërt).” (Kur'ani: el-Isra, 29.)

Mendoj se për çështjen në fjalë është shumë me interes të përmendim disa komente të dhëna nga dëshmori Sejjid Kutbi, i cili duke komentuar ajetin e sipërcituar thotë: *“Ekuilibri është një ndër rregullat e mëdha të metodës islame, ndërsa ekstremizmi, në kuptimin e ekstravagancës, shkakton çekuilibrim. Stili kur'anor e sjell këtu çështjen në formë figurative: koprracinë e përshkruan si dorë të lidhur pas qafe, ndërsa shpenzimin (e pakontrolluar) si dorë të shtrirë që nuk mban gjë, ndërsa fundin e këtyre dy ekstremeve e përshkruan si bllokim, sikurse të atij që ngel i qortuar për humbje. Gjuhësisht fjala 'hasiir' (humbje) nënkupton kafshën e lodhur që nuk mund të ecë. Kësisoj, edhe koprracinë e humb dhe e bllokon koprracia e tij, sikurse që e bllokoi edhe atë që shpenzoi pa vetëdije, derisa kjo e fundit t'i kthehet në humbje dhe të ngelë si i falimentuar. Pra, ngelet i qortuar në të dyja rastet, për koprraci dhe shpenzim, sepse 'gjërat më të mira janë mesataret.' Pastaj, vazhdon me atë se Allahu është Furnizues*

dhe se Ai i jep kujt të dojë aq sa të dojë dhe se Ai që furnizon është pikërisht Ai që urdhëron për të qenë mesatarë në shpenzime:

"S'ka dyshim se Zoti yt është Ai që furnizon me bollëk atë që do dhe ia kufizon atij që do. Ai hollësisht e di për robërit e vet dhe i vështron." (Kur'ani: el-Isra, 30.)

*I jep shumë kujt të dojë me përvojë dhe vizion, dhe ia ngushton furnizimin kujt të dojë me përvojë dhe vizion (dije). Urdhëron për të qenë të matur dhe mesatarë, ndërsa ndalon nga koprracia dhe shpenzimi i tepërt. Allahu e njeh në detaje atë që është më e mira për të gjitha rastet dhe rrethanat, ndërsa këtë Kur'an e shpalli si udhëzues për atë që është më e mira, absolutisht. "*¹⁴

Kjo metodologji ishte prezent edhe tek të gjithë peygamberët e tjerë të Allahut, madje edhe në adhurim dhe raport me Allahun. Ata jetonin ndërmjet *frikës* dhe *shpresës*, frikës nga ndëshkimi dhe hidhërimi i Allahut dhe shpresës për të mirat, kënaqësinë dhe mëshirën e Tij. Asnjëri prej tyre nuk mashtrohej kurrë. Ja se si i përshkruan Allahu të dërguarit e Tij:

"...Ata përpiqeshin për punë të mira, Na luteshin duke shpresuar dhe duke u frikësuar, ishin respektues ndaj Nesh." (Kur'ani: el-Enbija, 90.)

Në rast se shpалosim citatet peygamberike që kanë të bëjnë me jetën dhe metodologjinë e të dërguarit të fundit, Muhammedit (alejhis selam), do të gjejmë se ai ishte promovuesi më i sigurtë i kësaj metodologjie hyjnore dhe i këtij obligimi të harruar dhe të braktisur, gjëra këto që i kanë sjellë ummetit vërtet shumë pasoja. Muhammedi (alejhis selam) agjëronte dhe hante, ishte i martuar dhe e adhuronte Allahun shumë, por edhe pushonte, i vizitonte të afërmit dhe kujdesej për fqinjët, qofshin këta edhe çifutë a të krishterë. Edhe hipokritët i trajtonte mirë, edhe pse e dinte se ata fshihnin urrejtjen në zemrat e tyre. Ai nuk ishte i izoluar nga shoqëria dhe rrethi ku jetonte. Kështu, bazuar në këtë, për muslimanin mbetet obligim që: "të ndjekë vijën mesatare ndërmjet atyre që anashkalojnë citatet rrënjësore fetare me pretekstin e ruajtjes së objektivave fetare dhe ndërmjet atyre që neglizhojnë objektivat e përgjithshme fetare me pretekstin e ruajtjes së teksteve. Po kështu, duhet të jetë mesatar edhe ndërmjet atyre që janë zhytur në jetën politike në llogari të edukatës së mirëfillte islame dhe ndërmjet atyre që e kanë anashkaluar tërësisht politikën me arsyetimin e marrjes me edukatë islame, aq sa nuk janë të vetëdijshëm për gjërat që ndodhin rreth tyre dhe për komplotet që i bëhen Islamit në çdo vend. Këta, në fakt, e neglizhojnë misionin mbarëbotëror të Islamit... Mesatar duhet të jetë edhe

¹⁴ Kutb, Sejjid, *Fi dhilali'l Kur'an*, pj.4, f.2223.

ndërmjet atyre që e përvetësojnë kulturën perëndimore në përgjithësi, pa ndarë të mirën nga e keqja, dhe ndërmjet atyre që e refuzojnë apriori atë, pa ndarë po kështu të dobishmen nga e dëmshmjja. Mesatar duhet të tregohet edhe ndërmjet thirrësve konservatorë, që refuzojnë madje edhe mjetet bashkëkohore të daves, si kompjuterin dhe internetin, dhe atyre që ndjekin një ekstremitet tjetër, atë të reformave dhe ndryshimeve rrënjësore...”¹⁵

¹⁵ Hurmetu'l guluvvi fi'd dini ve tekfiri'l muslimine, f.78-79.

MESATARJA, EKUILIBRI DHE MATORIA SI HAPAT MË TË DUHUR TË TRAJTIMIT TË TERRORIZMIT

Për ta luftuar dukurinë e shëmtuar të terrorizmit, të rinjve tanë dhe të gjitha instituteve akademike dhe shkencore, ua ofrojmë “mesataren, ekuilibrin dhe maturinë” si ilaç dhe bar konkret. Në fakt, ne i ftojmë ata që të përvetësojnë parimin e mesatares në besim, adhurim, sjellje, raporte, mendime dhe në të gjitha gjërat që kanë të bëjnë dhe lidhen me ta, sikur që iu propozojmë t'i shmangen tërësisht radikalizmit, ekstremizmit dhe vrazhdësisë, me të gjitha format dhe ngjyrat që kanë.

E se ç'rëndësi ka ky ilaç shërues dhe se ç'pozitë ka në jetën dhe besimin tonë e mësuam pak më parë nga fjalët e Shejhul Islam Ibni Tejmijes, sikurse që nga libri i Tij el-Vesijjetu-l-Kubra mësuam për atë se si Islami shquhet për ruajtjen e mesatares në të gjitha ligjet dhe normat e tij. Ndërsa në vijim do të vazhdojmë me metodologjinë pejgamberike përkitazi me mesataren dhe prezencën e saj në të gjitha poret e jetës, në mënyrë që të jemi të vetëdijshëm për veprimet tona.

PEJGAMBERI (ALEJHI'S SELAM) NA FTON NË METODOLOGJI MESATARE DHE TË MODERUAR

Shprehjet dhe frazat, të cilat Pejgamberi (alejhi's selam) dhe dijetarët e gjeneratave të para të selefive, i kanë përdorur për të shprehur nevojën e mbajtjes së parimit të mesatares janë të ndryshme dhe të shumta. Në sunnet ne gjejmë raste dhe forma të ndryshme. P.sh.

...të butë, të lehtë¹⁶,

...por mëtojeni të qëlluarën dhe afrohuni (mos shfaqni ekstravagancë në adhurim)¹⁷,...¹⁸

Rrugën e mesme (maturinë)¹⁹,

Përmbajuni një udhëzimi (qëndrimi fetar) të matur!²⁰,

...ngase atij që i thyhet udha, as rrugën s'e mbaron dhe as kafsha (udhëtuese) nuk i mbetet gjallë (ngordh nga lodhja)²¹,

Janë shkatërruar ekstremistët (e tha tri herë!)²²,

...faluni sa ta ndieni veten se keni vullnet dhe jeni aktivë²³,

Nuk do ta sfidojë askush fenë e të mos sfidohet²⁴,

por unë agjëroj dhe ha...²⁵,

...e hadithe të tjera të shumta që janë thënë në kontekst të zbatimit të mesatares dhe maturisë në fjalë dhe vepra.

Ndërsa nga ato që kanë përmendur të parët tanë, selefite, e që kanë të bëjnë me ruajtjen e mesatares, veçojmë:

Nuk ka tejkalim kufijsh të asnjërës anë (as në veprim dhe as në neglizhencë)",

Ideja e ekzagjeruar",

¹⁶ Buhariu, pj. 5, f. 2373.

¹⁷ Për më shumë shih kuptimin e këtij hadithi në fusnotën 43 në këtë punim. Përkthyesi.

¹⁸ Buhariu, pj. 1, f. 23.

¹⁹ Buhariu, pj. 5, f. 2373.

²⁰ Sunen Ibni Maxheh, pj.1, f. 240, nr. i hadithit: 3348.

²¹ Buhariu, pj. 3, f. 377.

²² Muslimi, pj. 4, f. 2055, nr. i hadithit: 2670.

²³ Buhariu, pj. 1, f. 386, nr. i hadithit: 1099.

²⁴ Buhariu, pj. 1, f. 23.

²⁵ Buhariu, pj. 5, f. 1949, nr. i hadithit: 4776.

Zemërmirë dhe i butë (sjellshëm)”,

Maturi në adhurim”,

Largimi i vështirësisë nga ky ummet”,

Baraspeshimi dhe maturia”,

...e fraza të tjera të ndryshme që inspirojnë për nevojën e zbatimit të parimit të mesatares dhe maturisë në adhurim dhe në marrëdhëniet (raportet) me njerëzit.

Imam Buhariu transmeton nga Ebu Hurejre se Pejgamberi (alejhi's selam) ka thënë:

Pastaj, feja është e lehtë dhe askush nuk do ta sfidojë atë (të mundohet të bëjë shumë adhurim) e të mos sfidohet, por ju mbajuni të vërtetës, (pa tejkallim kufijsh²⁶), (e nëse nuk mundeni ta bëni atë më të mirën,) atëherë – të paktën – mundohuni të jeni afër saj. Dhe përgëzohuni!”²⁷

Bejhekiu, në Sunenin e tij, përmend një hadith tjetër nga Xhabir Ibn Abdullahu, ku thuhet se Pejgamberi (alejhi's selam) ka thënë se:

...Pastaj, kjo fe është e fortë, andaj hyj në të me butësi, dhe mos ia bëj të urryer vetes adhurimin për Zotin, ngase atij që i thyhet udha, as udhën s'e përfundon dhe as kafsha s'i shpëton.²⁸

Domethënia e: “ولن يشادَّ الدينَ أحدٌ” *askush nuk do ta sfidojë këtë fe*” ka kuptimin: nuk ndodh që dikush të krijojë marrëdhënie me fenë me të fortë e të mos e mundë feja atë (ai të mos mundet t'ia dalë adhurimit në fund). Përfundimisht, domethënia e hadithit është: Askush të mos i tejkalojë kufijtë e normales dhe të mos dalë nga suazat e maturisë!²⁹

Sahabët e Resulullahit (alejhi's selam) tërhoqën vërejtjen për ekstremizmin

Imam Hejthemiu, në Mexhmeu'z Zevaid, përmend se Abdullah Ibni Mes'udi ka thënë: “Pasha Atë, përveç të Cilit nuk ka Zot tjetër, nuk kam parë dikë më të ashpër ndaj ekstremistëve sesa Pejgamberi (alejhi's selam). Pas tij, nuk kam parë dikë më të ashpër ndaj tyre sesa Ebu Bekri dhe unë mendoj se Omeri ka qenë njeriu që ka pasur më së shumti frikë për ta në sipërfaqen e dheut.”³⁰

²⁶ Këtë domethënie e kanë aluduar edhe ajetet kur'anore: el-Hazab, 70 & en-Nisa, 9.

²⁷ Buhariu, pj. 1, f. 23.

²⁸ Buhariu, pj. 3, f. 377.

²⁹ Fet'hu-l-Bari sherhu Sahihi-l-Buhari, pj. 8, f. 122.

³⁰ Hethemiu, *Mexhmeu-z-zevaid ve menbeu-l-fevaid*. Bajrut: Daru-l-kitabi-l-arabijj. Pj. 10, f. 251.

Pejgamberi (alejhi's selam) na tërheq vërejtjen që të ruhem nga ekstremizmi dhe vrazhdësia si dhe na ofron modelin mesatar:

Fundi i ekstremistit është shkatërrimi

Imam Muslimi transmeton në Sahihun e tij se Pejgamberi (alejhi's selam) ka thënë:

*Janë shkatërruar mutenettiunët (ekstremistët, ata që kalojnë kufijtë) – duke e përsëritur tri herë këtë gjë.”*³¹

Edhe Ebu Davudi shënon ngjashëm në Sunenin e tij:

*Vini re! Janë shkatërruar mutenettiunët (ekstremistët, ata që kalojnë kufijtë) – tri herë (e përsëriti këtë gjë).”*³²

Imam Neveviu, në komentin e këtij hadithi, ka thënë: Shprehja “Vini re!” është për vigjilencë, për të tërhequr vëmendjen, ndërsa “mutenettiune” nënkupton ekstremistët, ata që i kalojnë suazat e normales në fjalët dhe veprat e tyre.

Mesatarja në çështjet e adhurimit

Imam Buhariu, në Sahihun e tij, sjell rrëfimin e Zejnebes (Allahu i Madhëruar qoftë i kënaqur me të), të transmetuar nga Enes Ibn Malik, i cili thotë:

*...Pastaj Pejgamberi (alejhis selam) hyri në xhami, kur ja një litar i shtrirë ndërmjet dy shtyllave. Si është puna e këtij litari?!- pyeti me habi. Është litari i Zejnebes, e cila kur përgjumet lidhet (mbahet) pas tij. Jo, zgjidheni! – urdhëroi Pejgamberi, alejhis elam, (ngase kjo nuk kërkohet, por) le të falet ndonjëri prej jush për aq kohë sa ndien gjallëri, është aktiv, e kur të përgjumet, le të ulet (të mos falet.)”*³³.

Imam Buhariu, po kështu, transmeton edhe hadithin e Hisham Ibn Urve-s, i cili e ka dëgjuar atë nga babai i tij, e ky i fundit e ka dëgjuar Aishen të thotë:

...Ishte tek unë një grua nga fisi Beni Esed. Kur erdhi Pejgamberi (alejhis selam) dhe e pa, pyeti për të. I thashë: Filania, nuk fle gjatë natës dhe namazi i saj përmendet. Pejgamberi (alejhis selam) tha: Le të heqë dorë nga kjo formë

³¹ Muslimi, pj. 4, f. 2055, nr. i hadithit: 2670.

³² Sunen Ebi Davud, pj. 4, f. 201, nr. i hadithit: 4608.

³³ Buhariu, pj. 1, f. 386, nr. i hadithit: 1099.

adhurimi! Kryeni ato punë që mundeni, ngase Allahu nuk lodhet (ndien monotoni³⁴) derisa ju të lodheni (ndieni monotoni) nga adhurimi...”³⁵

Mesatarja në çështjet civile

Imam Buhariu shënon, në Sahihun e tij, nga Enes Ibn Maliku:

Pastaj erdhën tre veta tek shtëpitë e grave të Pejgamberit (alejhis selam) të pyesnin për adhurimin e tij (alejhis-s-salatu ve-s-selam). Kur u njoftuan ndien disi se ata sikur e kishin anashkuar adhurimin dhe nuk kishin bërë shumë. “E ku jemi ne në raport me Pejgamberin (alejhis selam) të cilit Allahu ia ka falur të gjitha mëkatet, të hershmet dhe të vonshmet” – thanë ata. Njëri prej tyre tha: Sa më përket mua, do të falem gjatë tërë natës. Tjetri tha: Unë do të agjëroj gjithmonë dhe nuk do të ha! Ndërsa i treti tha: Unë do të izolohem nga gratë dhe nuk do të fle me to kurrë! Kur erdhi Pejgamberi (alejhis selam) tha: A ju jeni ata që keni vendosur kështu e kështu? Pasha Allahun, unë më së shumti prej jush ia kam frikën dhe drojën Allahut, por megjithëkëtë agjëroj dhe ha, falem dhe pushoj, dhe fle me gratë (e mia). Kjo është tradita ime, ndërsa kush heq dorë nga tradita ime ai nuk është prej meje.”³⁶

Në disa transmetime, që Ibni Haxheri i ka përmendur në Fet’hu’l Bari, thuhet se tre të përmendurit në këtë hadith janë: Ali Ibn Ebi Talibi, Abdullah Ibn Amr el-Asi dhe Uthman Ibn Medh’uni. Këta u pajtuan që të agjëronin ditën, të faleshin natën, të mos flinin në shtrat, të mos hanin mish, të mos iu afroreshin grave dhe të tridheshin³⁷.

Mesatarja në marrëdhëniet bashkëshortore

Në Sahihun e Ibni Hibbanit është regjistruar rrëfimi i Ebu Derdasë me Selman Farisiun (Allahu qoftë i kënaqur me ta), rezymeja e të cilit është: Pejgamberi (alejhi’s selam) kishte vëllazëruar Selmanin dhe Ebu Derdanë. Një ditë Selmani e kishte vizituar Ebu Derdanë, me ç’rast e kishte parë Ummu Derdanë (gruan e tij) disi si të larguar nga jeta martesore. - Çfarë ke? - e kishte pyetur. - Vëllai yt nuk ndien më nevojë për dynjanë (i është larguar jetës bashkëshortore) - iu përgjigj gruaja. Ebu Derda u kthye në shtëpi. Selmani i uroi mirëseardhje dhe i ofroi ushqim. Ha!- i tha Selmani. Unë jam agjërueshëm - iu përgjigj Ebu Derdaja. Të

³⁴ Në koment të këtij hadithi dijetarët kanë tërhequr vërejtjen se ai është tekst që vërteton këtë cilësi të Allahut, por asnjëherë dhe me asnjë kuptim a domethënie të krijesave. Ajo nuk është cilësi që shpreh mangësi, të metë; ajo është ashtu siç i ka hije Madhërisë së Allahut Fuqiplotë. Përkthyesi. (<http://www.islamqa.com/ar/ref/136566>)

³⁵ Buhariu, nr. i hadithit: 1100.

³⁶ Buhariu, pj. 5, f. 1949, nr. i hadithit: 4776.

³⁷ Ibid.

betohem që të hash, ngase unë nuk do të ha derisa të hash edhe ti. Ai u pajtua dhe e hëngrën ushqimin bashkë. Atë natë Selmani bujti. Kur Ebu Derda u ngrit natën të falej, Selmani e pengoi dhe më pas i tha: O Ebu Derda! Vërtet, ti ke obligim ndaj Zotit, obligim ndaj familjes, obligim ndaj trupit tënd, andaj jepja çdokujt të drejtën e vet. Ha dhe agjëro, falu dhe fli, dhe fli me bashkëshorten tende. Kur erdhi mëngjesi, Selmani i tha: Ngrihu tash! U ngritën dhe u falën që të dy (namaz nate). Pastaj shkuan në xhami ta falnin sabahun. Ebu Derda e lajmëroi Pejgamberin (alejhi's selam), për rastin e tij me Selmanin dhe mori të njëjtat fjalë edhe prej tij (alejhi's selam)³⁸.

Mesatarja në marrëdhëniet shoqërore

Imam Bejhekiu transmeton, në *Shuabu'l Iman*, nga Zejd Ibn Eslem, e ky nga babai i tij, se Omeri (Allahu qoftë i kënaqur me të) ka thënë: - O Eslem! Le të mos jetë dashuria jote ngarkesë dhe as urrejtja jote dëmtim! - E si kështu?- e pyeti. - Kur të duash, mos e ngarko veten shumë me të (mos u lidh shumë me të), mu ashtu siç lidhet fëmija me një send kur e do, por edhe kur të urresh, mos krijo urrejtje të atillë që të bën të dëshirosh dëmtimin e shokut tënd apo shkatërrimin e tij³⁹.

Imam Bejhekiu përmend, po kështu, edhe Muammerin që citon disa ta kenë dëgjuar Hasanin duke thënë: Duani lehtë dhe urreni lehtë, ngase disa njerëz e kanë tejkalar normalen në dashurinë ndaj disa të tjerëve dhe janë shkatërruar, sikurse që janë shkatërruar disa të tjerë që i kanë kaluar kufijtë në urrejtje. Andaj ju as mos doni tepër, por as mos urreni tepër⁴⁰.

Rast tjetër që Imam Bejhekiu përmend është ai i Hammad-it nga Thabiti, nga Mutrifi, i cili ka thënë: Gjërat më të mira janë ato mesataret⁴¹.

Merveziu, në librin *Es-Sunneh*, përmend Ebu Kilaben të ketë cituar Ibni Mes'udin duke thënë: "...Mbahuni pas diturisë e keni kujdes risitë, tenettuun (ekstremizmin) dhe thellimin!"⁴²

Imam Ibni Maxheh, në *Sunenin e tij*, në kapitullin e *El iktisadu fi'l ekl*, sqaron se *el-iktisad* rrjedh nga *el-kasd*, që nënkupton: vendosmërinë në rrugë (qëndrimin drejt në rrugë – ar. *el-istikametu fi't tarik*), mu ashtu siç ka ardhur në ajetin kur'anor:

³⁸ Sahihu Ibni Hibban, 1414. Bejrut: Muessesetu-rr-Rrisaleh. Pj. 2, f. 20.

³⁹ Bejhekiu, *Shuabu-l-Iman*, 1410. Bejrut: Daru-l-kutubi-l-ilmijeh. Pj. 5, f. 261, nr. i hadithit: 6598.

⁴⁰ Ibid, nr. i hadithit: 6599.

⁴¹ Ibid, nr. i hadithit: 6601.

⁴² Merveziu, *Es-Sunneh*, 1408. Bejrut: Muessesetu=l-kutubi-th-thekafijjeti, pj. 1, f. 30, nr. i hadithit: 85.

Udhëzimi për në rrugë të drejtë i takon All-llahut e ka edhe rrugë që është e shtrembër...” en-Nahl, 9.

Më pas, kjo fjalë është huazuar për t’u përdorur me kuptimin e mesatares në gjëra e çështje të ndryshme, siç ka ardhur p.sh. në hadithin që e transmeton Buhariu:

*Ndiqni rrugën e mesme (mundohuni në mënyrë të arsyeshme në rrugën tuaj) se do të arrini (cakun)!”*⁴³

Pra, mbani një rrugë mesatare, një qëndrim të peshuar në thëniet dhe veprat tuaja. Le të mos ketë ekstremitet të asnjërit pol. Me këtë kuptim kanë ardhur edhe hadithet:

Përmbajuni udhëzimit (qëndrimin fetar) mesatar!”, dhe

Nuk do të varfërohet ai që shpenzon me maturi!”

Pra, ndiqni një rrugë mesatare (në kuptimin e hadithit të parë) dhe mos shpenzoni tepër, por as mos u bëni koprracë (në kuptimin e hadithit të dytë)⁴⁴.

E lusim Allahun që, përkitazi me çështjen e parimit të mesatares dhe maturisë, të na ketë dhënë sukses për mësimin dhe kuptimin e Librit të Tij dhe Sunnetit të Pejgamberit të Tij, Muhammedit (alejhi’s selam)!

Rinia dhe personat me kompetenca dhe përgjegjësi le ta kuptojnë mirë këtë realitet, ngase vërtet nevoja për të është shumë e madhe!

Dhe Allahu xh.sh, di me se miri!

⁴³ Ky hadith e krahason besimtarin, në raport me adhurimin, me një udhëtar, i cili vetëm nëse udhëton pandërprerë ka gjasa që ta humbë fuqinë dhe të mos arrijë assesi te caku. E nëse udhëton me pushime, pra ndjek një masë të caktuar gjatë ecjes, herë ecën e herë pushon, atëherë ka mundësi ta përshkojë rrugën pa probleme. Përkthyesi.

⁴⁴ Sunen Ibni Maxheh, pj. 1, f. 240, nr. Hadithit: 3348.